

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та управління навчальним закладом

Дипломна робота магістра

з теми: **“УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ
ГОТОВНОСТІ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН
У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ”**

Виконала: студентка 2 курсу,
UNZ1-M20 групи
спеціальності 073 Менеджмент
за освітньою програмою Управління
навчальним закладом
Степанюк Юлія Анатоліївна

Керівник: Кучинська І.О., доктор
педагогічних наук, професор
Рецензент: Дуткевич Т.В., кандидат
психологічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи формування у студентської молоді готовності до гармонізації міжособистісних відносин.....	10
1.1. Загальна характеристика міжособистісних відносин молоді.....	10
1.2. Значення позааудиторної діяльності у гармонізації міжособистісних відносин.....	30
РОЗДІЛ 2. Методи та технології формування у студентів готовності до гармонізації міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності.....	42
2.1. Пріоритетні методи та технології управління процесом формування міжособистісних відносин студентства у позааудиторній діяльності.....	42
2.2. Використання сучасних освітніх технологій.....	47
2.3. Застосування сучасних технічних засобів у процесі навчання.....	53
2.4. Дистанційне навчання як самостійний елемент сучасної підготовки студентів.....	58
2.5. Активізація процесу навчання за допомогою проведення ділових ігор.....	64
2.6. Організація навчально-пізнавальної діяльності студентів з використанням нових інформаційних технологій.....	69
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	94
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогодні одним з важливих завдань вищих навчальних закладів – виховання різнобічно розвинутої особистості як активного громадянина держави, здатного до постійного самовдосконалення, із соціальними ціннісними орієнтирами, сформованим прагненням до взаємодії з іншими людьми та належною культурою поведінки. Для реалізації визначеного завдання необхідною є інтеграція професійної та загальнокультурної підготовки фахівців на основі сучасних філософсько-педагогічних підходів, серед яких – культурологічний. Саме проблема культурологічної підготовки майбутніх учителів згідно з Державною програмою «Вчитель» є особливо актуальною у вдосконаленні професійної підготовки фахівців. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти підкреслюється необхідність створення умов для розвитку й самореалізації кожної людини, виховання в дітей та молоді здатності протидіяти проявам бездуховності, формування умінь міжособистісного спілкування та високої культури взаємин.

У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» зазначено, що успішна самореалізація людини можлива за наявності у неї особистої системи цінностей, яка має відповідати мінливим умовам сьогодення, оскільки основою суспільного розвитку є міжлюдська взаємодія, орієнтована на досягнення визначених цілей шляхом інтенсивної праці, поєднаної з підвищенням інтелекту, що потребує високого рівня сформованості культури міжособистісних стосунків.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді наголошується, що вищі навчальні заклади здійснюють підготовку свідомої національної інтелігенції, сприяють оновленню та збагаченню інтелектуального генофонду нації, що забезпечить високу ефективність

діяльності майбутніх фахівців. Це досягається через формування «Я» – концепції людини-творця на основі самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення студентів. З огляду на це, удосконалення системи вищої освіти в Україні вимагає від її суб'єктів переосмислення значимості взаємних стосунків у педагогічному колективі, оскільки відносин в колективі, а саме ставлення викладачів до студентів, студентів один до одного є необхідним у вдосконаленні процесу професійної підготовки фахівців.

Однією з якостей висококультурної особистості є вміння продуктивно взаємодіяти між людьми, зрозуміти поведінку інших суб'єктів педагогічного процесу в вищих навчальних закладах, що в свою чергу передбачає посилення уваги до внутрішнього світу дитини, особливе місце в якому посідає культура її спілкування та взаємодії. Більшість морально-етичних, дисциплінарних проблем у початковій школі знаходяться в площині міжособистісних відносин. Суперечності й непорозуміння як основа конфліктів погіршують психічний стан несформованої особистості. Задля успішної та конструктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчитель початкової школи має досконало володіти вміннями професійного педагогічного спілкування, вправно організувати і провести діалог чи полілог; добирати ефективні методи взаємодії з молодшими школярами; здійснювати педагогічно доцільну імпровізацію; моделювати професійно-комунікативні навчально-розвивальні ситуації з урахуванням вікових, психо-фізіологічних особливостей учнів початкової школи; вміти використовувати діалогічну взаємодію в організації навчально-виховного процесу в початковій школі. Тому на сьогодні необхідно здійснювати підготовку таких висококваліфікованих педагогічних кадрів, які б майстерно володіли високим рівнем культури міжособистісної взаємодії.

Значні можливості для формування культури міжособистісної взаємодії має позааудиторна робота як процес, у якому домінує елемент самореалізації, а тому саме вона сприяє гармонізації внутрішніх та

зовнішніх факторів цього процесу, створює сприятливі умови для задоволення потреб, які в процесі аудиторної роботи не можуть задовольнятися.

Значний внесок у розробку теоретико-методичних засад створення та функціонування педагогічних систем, основ позааудиторної виховної роботи здійснили А. Алексюк, Г. Андрєєва, Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, С. Вітвицька, Н. Волкова, О. Коберник, В. Кузь, А. Макаренко, Г. Пустовіт, В. Сухомлинський та ін.

Сутність культури як особливого суспільного феномену, що виявляється в активній позиції особистості та дає їй змогу не лише привласнювати прийняті у суспільстві норми і цінності, адаптуватися до них, а і виробляти нові цінності, які відповідають зміненим умовам, вивчали І. Агієнко, П. Гуревич, В. Межуєв, Л. Каган, С. Смирнов та ін. Проблеми підготовки фахівців у вищих навчальних закладах стали об'єктом уваги вітчизняних та зарубіжних науковців (Р. Гуревич, В. Кузь, І. Рогальська-Яблонська, С. Сисоєва, С. Совгіра, Т. Яценко та ін.). Питання формування професійної культури особистості розглядаються в дослідженнях А. Барабанщикова, В. Гриньової, І. Ісаєва. Питання професійної підготовки вчителів початкової школи знайшли своє висвітлення у наукових доробках О. Бартків, М. Вашуленка, О. Кучая, І. Осадченко, О. Савченко та ін.

Наукові основи змісту й структури процесу спілкування досліджувались Б. Ананьєвим, Г. Андрєєвою, О. Бодальовим, М. Каганом, В. Кан-Каликом, І. Коном, О. Леонтьєвим та ін. Закономірності та механізми спілкування проаналізовані в наукових доробках Б. Ломова, Б. Паригіна, С. Рубінштейна та ін.

Проведений аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив про певні здобутки у вивченні міжособистісних стосунків таких учених, як І. Попович, М. Савчин (психологія міжособистісних та міжгрупових стосунків), Є. Головаха, Н. Паніна (психологія людських взаємин),

Л. Коган, Я. Коломинський, М. Обозов, Б. Паригін (міжособистісні конфлікти у колективі та в міжсуб'єктних стосунках), В. М'ясищев (психологія міжособистісного впливу), О. Бодальов, Є. Руденський та ін. (проблеми міжособистісного спілкування).

Актуальність проблеми формування культури міжособистісної взаємодії підтверджують численні дисертаційні дослідження: Ю. Кан (виховання культури міжособистісної взаємодії учнів основної школи у туристсько-краєзнавчій діяльності), В. Коваль (виховання культури міжособистісних відносин студентів університету у позааудиторній діяльності), О. Маріна (формування міжособистісних відносин студентів-першокурсників у навчально-виховному процесі педагогічного університету), Л. Мохнар (виховання культури міжособистісної взаємодії курсантів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів системи МНС України), Н. Остапчук (формування у майбутніх педагогів готовності до особистісного типу спілкування), Н. Руденко (формування міжособистісних взаємин студентів вищих технічних навчальних закладів у позанавчальній виховній роботі на засадах гендерного підходу) та ін.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дав змогу констатувати, що проблема формування культури міжособистісної взаємодії у майбутніх учителів початкової школи як педагогічне явище розглядається переважно двовекторно: у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, у виховній діяльності вищого навчального закладу. Поза увагою науковців залишилося питання формування культури міжособистісної взаємодії у майбутніх учителів початкової школи у позааудиторній роботі. Водночас в контексті названої проблеми існує низка *суперечностей* між:

- потребою суспільства у фахівцях з високою культурою міжособистісної взаємодії та традиційною системою взаємодії суб'єктів педагогічного процесу у вищих навчальних закладах;

- потенційними можливостями позааудиторної роботи з формування культури міжособистісної взаємодії у майбутніх учителів початкової школи й недостатньою її цілеспрямованістю та систематичністю організації;
- вимогами до рівня педагогічної взаємодії сучасного вчителя та обмеженими можливостями його досягнення за умов застосування традиційних шляхів, форм, методів та засобів виховання;
- необхідністю постійного самовдосконалення в педагогічній взаємодії та здатністю майбутніх учителів початкової школи до рефлексії в означеній сфері професійної діяльності.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість та виявлені суперечності зумовили вибір теми дослідження – **«Управління процесом формування у студентів готовності до гармонізації міжособистісних відносин у позааудиторній діяльності».**

Мета дослідження – на основі теоретичного узагальнення досліджуваної проблеми і вивчення виховної практики обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування культури міжособистісної взаємодії у студентів в позааудиторній роботі.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу стану розробленості проблеми в педагогічній теорії та виховній практиці уточнити зміст, структуру, функції культури міжособистісної взаємодії та особливості її формування у студентів в позааудиторній роботі.
2. Визначити критерії, показники і схарактеризувати рівні сформованості культури міжособистісної взаємодії у студентів.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування культури міжособистісної взаємодії у студентів в позааудиторній роботі.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування культури міжособистісної взаємодії у студентів в позааудиторній роботі.

Для реалізації основних завдань дослідження на різних його етапах використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, опрацювання словників, енциклопедій, авторефератів, дисертацій, Інтернет-ресурсів для визначення понятійно-категоріального апарату, розробки завдань дослідження; узагальнення – для опрацювання та інтерпретації теоретичних джерел із досліджуваної проблеми, результатів діяльності студентів, визначення закономірностей, формулювання висновків; *емпіричні* (тестування, анкетування, бесіда, педагогічне спостереження, самооцінка) – для встановлення рівнів сформованості культури міжособистісної взаємодії у студентів та їх динаміки; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов формування культури міжособистісної взаємодії; *математичної статистики* – для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, визначення достовірності отриманих результатів.

- *Уточнено* сутність поняття «формування культури міжособистісної взаємодії у студентів в позааудиторній роботі» (багатоаспектний, цілеспрямований та керований процес включення студентів у наукову, виховну, практичну позааудиторну діяльність, яка забезпечує набуття системи знань щодо норм та правил міжособистісних взаємин; розвиток ціннісних та емоційних переконань для гармонізації стосунків із суб'єктами взаємодії; формування комунікативних умінь та навичок для її здійснення у майбутній професійній діяльності); структуру та функції культури міжособистісної взаємодії;

- *удосконалено* зміст, форми та методи формування культури міжособистісної взаємодії у позааудиторній навчально-виховній та науково-дослідній роботі.

Практична значущість:

Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для розширення змісту курсів «Теорія і практика виховання у вищій школі», «Методика виховної роботи», для розробки організаційно-методичного забезпечення позааудиторної роботи, під час підготовки методичних посібників для вдосконалення професійної підготовки педагогів, а також у системі післядипломної освіти педагогічних працівників.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (47 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 109 сторінок.

ВИСНОВКИ

1. На основі вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та виховній практиці ми дійшли висновку, що виховання культури міжособистісних відносин студентів університету в позааудиторній діяльності є актуальним завданням на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Сутність виховання культури міжособистісних відносин студентів у позааудиторній діяльності полягає у вихованні комунікативної особистості, яка володіє стійким інтересом до заходів та подій, що відбуваються в колективі студентської групи та університету, системою знань про спілкування і співпрацю та постійно коригує на їх основі поведінку, орієнтовану на рівноправну співпрацю з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу.

Основними завданнями виховання культури міжособистісних відносин студентів університету в позааудиторній діяльності було визначено: набуття студентами конкретного емоційно-чуттєвого досвіду міжособистісних відносин, формування вмінь аналізувати весь спектр актів спілкування та взаємодії у студентському колективі, залучення їх до активної різнобічної діяльності в органах студентського самоврядування, стимулювання мотивів участі у практичних формах виховної позааудиторної роботи, виховання комунікативної особистості.

Встановлено причини, котрі не сприяють вихованню культури міжособистісних відносин студентів університету в позааудиторній діяльності, а саме: потрібнісно-мотиваційні (обмеженість вибору напрямів діяльності за інтересами, відсутність бажання студентів брати участь у позааудиторній діяльності, невизначеність у ставленні до представників студентського самоврядування); інформаційно-програмні (неналежне інформування про позааудиторну діяльність на факультетах, поверхове висвітлення результатів позааудиторної діяльності, фрагментарне відображення питань міжособистісних відносин під час планування цієї

діяльності); організаційно-діяльнісні (невідповідність стилів педагогічної діяльності викладачів та представників студентського самоврядування, несистематична організація позааудиторної діяльності, використання лише традиційних форм).

2. Актуалізовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження, визначеносутність і структуру поняття «культура міжособистісних відносин студента» – культурно-орієнтований творчий світогляд особистості її поведінка і діяльність, засновані на позитивно-соціальному ставленні до себе та інших, до майбутньої професії й світу загалом, на основі засвоєного інтегрального комплексу загальнонаукових, загальнокультурних і естетичних знань і вмінь, що становлять духовно-моральний й інтелектуальний зміст особистості, а також визначають її світогляд і спрямованість діяльності.

3. Уточнено й охарактеризовано критерії (особливості ставлення до суб'єктів взаємодії, наявність знань про міжособистісну взаємодію та вміння їх використовувати в життєвих ситуаціях, стиль поведінки, притаманний особистості у стандартних ситуаціях) та показники вихованості культури міжособистісних відносин, а саме: пасивне сприймання інформації щодо життєдіяльності студентського колективу, виявлення зацікавленості до заходів та подій, що відбуваються в студентському колективі, стійкий інтерес до заходів та подій, що відбуваються в студентському колективі; наявність фрагментарних знань про спілкування і співпрацю та небажання їх використовувати у життєвих ситуаціях, наявність знань про спілкування і співпрацю, використання їх у життєвих ситуаціях, наявність системи знань про спілкування і співпрацю та постійне коректування на їх основі власної поведінки; ухиляння від взаємодії, схильність до конфліктності, схильність до компромісу, пристосування до домінуючої точки зору, рівноправна співпраця.

На основі критеріїв та показників охарактеризовано рівні (низький, середній, високий) вихованості культури міжособистісних відносин.

4. Обґрунтовано та проаналізовано процес виховання культури міжособистісних відносин студентів університету у позааудиторній діяльності її складовими є: мета, завдання (набуття студентами конкретного емоційно-чуттєвого досвіду, формування вмінь аналізувати явища спілкування та взаємодії у студентському колективі, залучення студентства до активної різнобічної діяльності в органах студентського самоврядування, стимулювання мотивів участі студентів у практичних формах виховної позааудиторної діяльності, виховання комунікативної особистості), принципи (організації соціокультурного середовища університету, організації студентської групи, педагогічної етики, особистісної поведінки), педагогічні умови (єдність цілей усіх суб'єктів навчально-виховного процесу університету, співробітництво та відповідальна залежність студента з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу; відкритість життєдіяльності студентської групи), зміст (участь у студентському самоврядуванні, творча групова діяльність, культурно-дозвіллева діяльність, спортивно-оздоровча діяльність), методи (формування свідомості особистості, організація діяльності та формування досвіду суспільної поведінки, стимулювання позитивної поведінки і діяльності вихованців, контроль вихованості студентів та аналіз виховного процесу), форми (студентське самоврядування, виховні заходи факультету та університету, творчі конкурси загальноуніверситетського та факультетського рівнів, оздоровчо-спортивні заходи), результат комунікативна особистість (особливості ставлення до суб'єктів взаємодії, наявність системи знань про міжособистісну взаємодію та вміння їх використовувати в життєвих ситуаціях, стиль поведінки, притаманний особистості у стандартних ситуаціях).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабенко Т. Формування особистості менеджера освіти *IT. Бабенко I I* Директор школи. - 2007. - №5. - С. 21 - 22.
2. Бех, І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. – Книга 2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади [Текст] / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
3. Болгаріна В.С. Ідеї культуровідповідної освіти в педагогіці / В.С.Болгаріна // Болгаріна В.С. Культурологічний підхід до управління школою. — Х. : Основа, 2006. — 112 с. — (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 5 (41)). — с. 15 - 25.
4. Болгаріна В.С. Культурологічний підхід як імператив управління сучасною школою / В.С.Болгаріна // Болгаріна В.С. Культурологічний підхід до управління школою.— Х.: Основа, 2006. — 112 с. - (Б-ка журн. « Управління школою »; Вип.. 5(41)) —с. 40-50.
5. Бондаренко, З.П. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу [Текст] / З. П. Бондаренко // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2007. – № 4. – С. 50-59.
6. Бондисева Г. Модернізація змісту управління школою / Г. Бондисева Директор ШКОЛИ. - 2006. - №7. - С.37 - 38.
7. Васильченко Л.В. Критерії сформованості управлінської культури півника школи / Л. З. Васильченко // Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника. — Х.: Основа, 2007.—176 с. — (Б-ка ^у н «Управління школою», Вип. 3 (51)).—С. 63-69.
8. Васильченко Л.В. Модель формування управлінської культури керівника школи / Л.В.Васильченко // Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника. – Х.: Основа, 2007 – 176 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип.3(51)). – С.43-62.
9. Васильченко Л.В. Напрями формування управлінської культури керівника школи / Л.В.Васильченко //Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника. —Х.: Основа, 2007.—176 с. — (Б-ка журн.

- «Управління школою»; Вип. 3 (51)).—С.21-30.
10. Волкова Н. П. Педагогіка / Наталя Павлівна Волкова. - К. : Академія, 2001. - 576 с.
 11. Єльнікова Г. Управлінська культура керівника загальноосвітнього шкільного закладу / Г.Єльнікова // Єльнікова Г. Управлінська ефективність—К. : Ред. загальнопед. Газ., 2005.—128с. -(Б-ка « Шк.. світу»). —с. 102- 109.
 12. Затвердження Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України на 2008-2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України № 974 від 5 листопада 2008 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 86. – С. 28-87.
 13. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / Н. В. Вовковінська, Ю. О. Дорошенко, Л. М. Забродська, Л. М. Калініна, В. С. Коваль та ін. ; [ред. В. М. Мадзігона, Ю. О. Дорошенка]. - К. : Педагогічна думка, 2003. -272 с.
 14. Кірсанова С.С. Формування міжособистісних взаємин студентської молоді в полікультурному просторі закладів вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*. Мелітополь, 2020. № 2 (23). С. 36–41.
 15. Кірсанова С.С. Складові професійної готовності студентів до міжособистісної взаємодії в полікультурному середовищі педагогічного університету. *Гірська школа українських Карпат*. Наукове фахове видання з педагогічних наук. 2020. № 23. С. 106–110.
 16. Кірсанова С.С. Формування міжособистісних взаємин студентської молоді в полікультурному просторі закладів вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*. Мелітополь, 2020. № 2 (23). С. 36–41.
 17. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе: анализ зарубежного опыта / Михаил Владимирович Кларин. - М. : Просвещение, 1989. - 280 с.

18. Коваль В. Ю. Вплив студентського самоврядування на формування культури міжособистісних відносин / В. Ю. Коваль // Збірник наукових праць. Педагогічні науки / ред. Є. С. Барбіна. – Херсон, 2009. – Вип. 52. – С. 300–304.
19. Коваль В. Ю. Особливості міжособистісних відносин у студентському колективі / В. Ю. Коваль // Збірник наукових праць. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту / відп. ред. Єрмаков С. С. –Харків : Вид-во ХДАДМ, 2009. – Вип. 1. – С. 82–85.
20. Коваль В. Ю. Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів / В. Ю. Коваль // Збірник наукових праць. Педагогіка, психологія і соціологія/відп.ред.: Башков Є.О., Стефаненко П.Ф. –Донецьк: Вид-во «ДонНТУ», 2009. – Вип. 6 (160). – С. 19–24.
21. Коваль, В. Ю. Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів [Текст] [Електронний ресурс] / В. Ю. Коваль // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія "Педагогіка, психологія, соціологія". – 2009 – № 6. – С. 19-23. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_6/koval.pdf.
22. Королюк С. До проблеми розвитку культури сучасного директора школи / Є.Королюк // Директор школи. -2005. -№ 4.- С. 13- 43.
23. Кучерява, О. Ю. Форми та види позааудиторної роботи з математики в педагогічному університеті [Текст] / О.Ю. Кучерява // Didactics of mathematics : Problems and Investigations. – 2009. – № 31. – С. 79-83.
24. Моисеева М. В. Курс подготовки дистанционного обучения / М.В.Моисеева / [Електронный ресурс]. Режим доступа: <http://scholar.urfu.ac.ru/courses/tutor/index.html>. - Загол. с экрана. - Язык рус.
25. Монако А. Мультимедійні технології в школі / Алла Монако // Інформатика. - 2006. - № 7 (341). - С. 24-30. Моисеева М. В. Курс подготовки дистанционного обучения / М.В.Моисеева / [Електронный ресурс]. Режим доступа: <http://scholar.urfu.ac.ru/courses/tutor/index.html>. - Загол. с экрана. - Язык рус.

26. Новые педагогические и информационные технологии в образовании / [под ред. Полат Е. С.] - М.: Логос, 1999. - 256 с.
27. Овчаренко, Г. Е. Позанавчальна діяльність студентів у вищих навчальних закладах : сутнісні характеристики, структура та особливості [Текст] / Г. Е.Овчаренко // Освіта Донбасу. – 2008. –№ 5-6 (130-131). – С. 35-38.
28. Осипова И. В. Подготовка студентов профессионально-педагогического вуза к дидактическому творчеству / И. В. Осипова // Высшая школа. - 1997. - № 5. - С. 45-48.
29. Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Лідер /Є.М.Павлютенков, В.В. Крижко Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Основи управління школою — Х.: Основа. 2006.—(Б-ка журн. «Управління школою»), -с.103-128.
30. Скрипник, Н.С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів : сутність, структура й особливості [Текст] / Н. С. Скрипник // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27 (80). – С. 566-571.
31. Стоян, А. Н. Организация досуга студенческой молодежи [Текст] / А. Н. Стоян. – К. : Вища школа, 1984. – 41 с.
32. Тимошко Г.М. Аналіз феномену «організаційна культура» у педагогічній теорії і практиці. [Електронний ресурс] / - Режим доступу : www.nbiiiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2012_96/
33. Туріщева Л.В. Культура спілкування керівника / Л.В.Туріщева // Туріщева Л.В. Психологія управління. —Х. : Основа, 2005.—(Б-ка журн. "Управління школою» ; Вип. 9 (33). – С.42-46.
34. Фіцула, М. М. Педагогіка вищої школи [Текст] : навчальний посібник / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
35. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / Михайло Миколайович Фіцула. - К. : Академвидав, 2006. - 560 с.
36. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. / Петро Миколайович Щербань. - К. : Вища пік., 2004. - 207 с.
37. Шашенко, С. В. Соціальне становлення студентської молоді у

- позааудиторний час у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук [Рукопис] / Шашенко С. В. – К., 2004. – 24 с.
38. Ястулайтис В. И знания приобрести, и ... дистанцию приобрести / В. Ястулайтис, Л. Самсонова // Персонал. - 2000. - №2.-С. 88-94.
39. Ackermann E. K. Les autoroutes de l'information: culture de "zappeurs" ou culture d'auteurs? / E. K. Ackermann // Paris : Interface. - 1996. - № 15(5). - L. 38-42.
40. Aub M. Sur l'autoroute lectronique, les voyages formerontils la jeunesse? / M. Aub // Vie p dagogique, - 1998. - № 3-4 (mars-avril). - L. 36-39.
41. Burns T. The Management of Innovation / T. Burns, G. M. Stalker. - Oxford ; New York : Oxford University Press, 1994. - 269 p.
42. Chun D. Using computer networking to facilitate the acquisition of interactive competence / David Chun. - Oxford : System, 1994. - 149 p.
43. Dodge B. What's a web-quest? / B. Dodge, T. March [Електронний ресурс]. Режим доступу : <<http://edweb.sdsu.edu/webquest/overview.htm>>. - Загол. з екрану. - Мова англ.
44. Harris Judy. Models of Internet-learning / Judy Harris / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <<http://www.univ.guelph.qc.ca/pub/scient/models.html>>. - Загол. з екрану. - Мова англ.
45. Miller L. Putting the Computer in Its Place: A Study of Teaching with Technology / L. Miller, J. Olson // The Journal of Curriculum Studies. - 1994. - № 26. - L. 121-141.
46. Poellhuber Bruno. Pratiques pedagogiques et nouvelles technologies / Bruno Poellhuber / [Електронний ресурс] // Clic. - #18, octobre 1997. - Режим доступу : <http://www.vitrine.collegebdeb/Clic/CLIC18/Pratique.htm/> - Загол. з екрану. - Мова англ.
47. Van Dusen, L. M. Can Integrated Instructional Technology Transform the Classroom? / L. M. Van Dusen, B. R. Worthen // Educational Leadership. - 1997. - № 2. - L. 28-34.